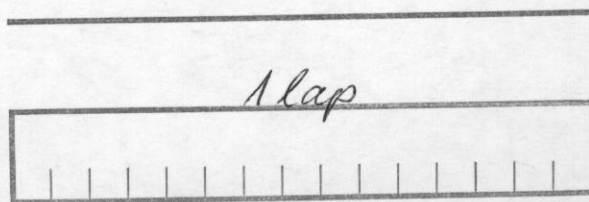

Gyűjtő:
Gyűjtés ideje: 1996.

TART.: GRÁZÁS, KÓKA'NOLÁS, MATKÁZÁS
LÚTSA'GCIKKI

FOLDRAÍZSI MUTATÓ: KAPOSLAR
SZAKMUTATÓ: XIX. B.

HALASPACK RT.

VELTAROLÁS:

A vízszentelés szertartásával a keresztelőlvizet szenteli meg a pap. A néphit szerint szerencsés lesz az életben, akit először keresztelnek az új

vasárnapi ételiszentelésnek. A meg-szentelendő ételeket szép, hímzett terítőkkel bélelt kosárba teszik és így viszik a templomba. A húsvéti eledel

korban a lányok, a lányok ajándékoztak a hívek, nyilván ez volt a szokás más kolostorban is.

(h. i.)

A Dél-Dunántúlon ma is szokás Gicázás, kókányolás, mátkázás

Hazánkban – akárcsak Németországban vagy Szlovákiában – igen gazdag és színes hagyományai vannak a hímes tojás készítésének, nemkülönben a húsvét idejére és az azt követő vasárnapra eső népi játékoknak. Mivel a néphit szerint a tojás a termékenység, a tavaszi megújulás ünnepe, a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága négy dél-dunántúli megye, Baranya, Somogy, Tolna és Zala legmívesebb díszített és festett tojásaiból rendezett kiállítást. A Kapitány Orsolya munkáját dicsérető tárlat a hatszáz darabos somogyi gyűjtemény legszebb tojásait mutatja be, miközben a tárlókban, illetve kosárákba rakott tojások mellett a húsvéti népi játékok fotóiban is gyönyörködhetünk.

Somogyban fából is készítettek hímes tojásnak valót, az utóbbi időben azonban Hanzel László patkolt tojásainak hírére járnak ide az emberek. A somogyvámosi tanárember – aki egyben a falu polgármestere is – bravúros kezű ügyességgel szögeli fel a libatojásokra az általa készített fémdíszeket. Van

olyan patkolt tojása, amelyet száznál is több ékesítmény díszít.

Nincs is követője Hanzel Lászlónak széles e hazában, akárcsak azoknak a fiúknak, lányoknak, akik kedves húsvéti ajándékokkal múltatták az ünnepeket. Miután a fiúkat megajándékozták keresztstüleik a

szébbnél szebb hímes tojásokkal, megkezdődött a tojáscserebere, majd miután ebbe is beleuntak, elkezdtek kókányolni. A tojást belecsavarták a zsebkendőjükbe, majd társaik tojásához ütve „koccintottak”. Akinek eltört a tojása, az megette.

A tojásfogadási verseny

is népszerű volt. Volt eset, amikor két-két fiú szemben állt egymással, és mint a páros pingpongozók, egymásnak dobálták a tojásokat. Aki elfelejtette, az először fél térdre állt, majd másodjára két térdre ereszkedve folytatta a játékot. Ezt nevezték csingázásnak.

A lányok – jelesül a Dráva-parti településeken élő horvátoknál – a húsvétvasárnapi mise után körtáncot jártak a templom előtt. A táncba csak a fiatal lányok kapcsolódhattak be, időnként viszont azok az asszonyok is, akiknek nem volt gyermekük.

Egy héttel húsvét után Dél-Dunántúlon a mátkázás járta. Fehér levesestányéron félliteres, pánlikás üvegben bort meg süteményt (pupókát) vittek egymásnak a lányok, hogy ezzel váljanak egys mátkájává. A rangoskodóbbak a bor és a pupóka mellé díszes csatot, melltűt és gyöngyöt is raktak a mátkátálra, hogy barátsággra bírják, népiesen szólva „elvádolják” egymást. A fiúk eközben komatálát hurcoltak egymásnak tréfás rigmusok kíséretében.

(gulyás)

asszonyok hájára. A locsolásnak is megvan az etiketteje. Lehetőleg ne a hölgy szemébe vagy ruhájára szórják az urak a mégoly drága illatszert sem. A locsolásra engedélyt kell kérni a hölgytől, méghozzá rímbe szedve. A locsolóversseknek se szeri, se száma. Háromszéki rigmus: „Ajtó megett állok / Piros tojást várok, / Ha nem adtok lányok / Mind a kútba hanylak.” Kedves népköltés a következő versike: „Jó reggelt, jó reggelt, / kedves liliosmáz, / megöntözlek rózsavízzel, / hogy ne hervadozzál!” A létező szocializmus terméke a következő strófa: „Zúg a traktor, szánt az eke, elvtársnő, meglocsolhatom-e?”

A locsolásért tojás jár. A legegyszerűbb, de talán

kezdetben egyszínű tojásokat később különböző módon díszítették. Alapvetően két módszert alkalmazhatunk: a mintát a már befes-

tett tojásra rákarcoljuk vagy viasszal „ráírjuk” a tojásra, és a szabadon maradt részt festjük meg. Utóbbi esetben a viasszal felírt mintákat a festék nem fogja meg, így az fehéren marad. Később a viaszt le-törlik. Mindkét módszer alkalmazása után szalonnabőrrel fényesítik ki a hímes tojásokat. A tojás-hímzéshez használt mintákat a klasszikus népi motívumokból válogatják, de gyakran szerepelnek rajta életképek, feliratok, geometrikus minták, kinek-kinek fantáziája szerint. Megkönnyítendő a tojásfestés műveletét, szinteti-

szőbbek a nagymányú festett és karcolással díszített, klasszikus mintájú tojások, no meg az igazi piros tojás.

Külön látványosság a tojáspatkolás, amivel ügyes kovácsok kápráztatják el a hozzánk látogató külföldieket. Az apró patkókat lágy fémből készítik és óvatosan „szegelik” fel a tojásra.

A tojások nem csak ajándéknak jók, szép dekoráció is készíthető velük a húsvéti asztalra. Vázába barkát teszünk, amit teleaggatunk kifújott, színes hímes tojásokkal. Nerkevesebb hangulatosak fonott kosárákba tett színes tojások; az utóbbi esetben ki sem kell fújni a tojásokat.

A tavaszi határjáró egyik változatát húsvéti hétfőn végzik, és Emmaus-járás néven kerül be a húsvéti szokások közé. Nevét a Lukács evangéliumában szereplő emmausi tanítványokról kapta. Régen elterjedt szokás volt, ma inkább a német lakta területeken tartják Budakeszin például a falubeli ismerősök, de szomszéd falvak lakói meglátogatják egymást „Emmausba mennek”.

Húsvét keddjén a lányok locsolják meg a legnyeket, majd a fehérvasárnapon komatál küldésénél a szokásával le is zárul a húsvéti szokások gazdák kínálata.